

Eerste MCD Great Books-bijeenkomst over 'Arrival City'

Door: Ariëne Mak

Tijdens de eerste bijeenkomst in het kader van het door de Master City Developer (MCD) georganiseerde 'Great Books Programma' stond het boek 'Arrival City'¹ (2010) centraal. Dit boek, geschreven door de Canadese journalist Doug Saunders, gaat in op stedelijke wijken over de hele wereld, waarin vooral migranten wonen. In steden van aankomst vestigen zich mensen die voor zichzelf en hun gezin een beter toekomstperspectief willen opbouwen. Vaak zijn de migranten afkomstig uit rurale gebieden. Saunders beschrijft onder andere dat door deze historische grootste trek van rurale naar urbane gebieden uiteindelijk de groei van de wereldbevolking zal stabiliseren. Hij analyseert diverse stedelijke gebieden in de wereld (zoals Slotervaart in Amsterdam) en geeft aan wat een *arrival city* succesvol kan maken.² Kenmerkend voor zijn (journalistieke) houding is dat hij liever de verhalen van binnenuit vertelt ('de verhalen van de mensen die je niet makkelijk te spreken krijgt') dan als expert op te treden. Doug Saunders liet deze avond van zich horen middels een audioboodschap, waarin hij de kern van zijn ideeën beschreven in *Arrival city* toelichtte op basis van zijn bevindingen in Amsterdam Slotervaart en Antwerpen 2060.

Door Saunders genoemde succesvoorwaarden, die zouden moeten leiden tot benutten van economische potentieel en opwaartse sociale mobiliteit (bron: MCD):

- Voor immigranten is er de mogelijkheid tot eigendom van de grond waarop hun woning staat, zodat ze kunnen profiteren van waardeinstijgingen.
- De voorzieningen, op het gebied van veiligheid, sanitair en onderwijs, zijn op orde. Investeer in het beste onderwijs van de stad (juist in armere wijken), zodat het 'een strijd wordt om toegelaten te worden tot de school, in plaats deze te verlaten'.
- Zorg voor een goede infrastructuur om goed aangehaakt te blijven bij de rest van de maatschappij;
- Ondernemerschap wordt gestimuleerd en gefaciliteerd; er bestaat bijvoorbeeld de mogelijkheid om een eigen winkel te openen. Economische integratie gaat vooraf aan sociale integratie, terwijl nu veelal van het omgekeerde wordt uitgegaan.
- De immigranten worden geaccepteerd en hun aanwezigheid wordt gelegaliseerd. Ze maken kans om (op termijn) volwaardig en gelijkwaardig deel te nemen aan de maatschappij.
- Flexibiliteit in ruimtelijke en sociaal-economische planning is benodigd om in te spelen op bottom-up initiatieven vanuit de wijk.
- Zet in op veiligheid, door middel van *community-based policing*
- Stedelijke dichtheid en functiemenging zijn van belang om economisch draagvlak voor voorzieningen te creëren.

Saunders' boek handelt wat betreft Nederlandse *arrival cities* alleen over Amsterdam Slotervaart, maar hij gaf te kennen ernaar uit te kijken om zich meer in Rotterdam te verdiepen. In een eerder gesprek met de MCD³ deelde hij een eerste observatie: hij ziet de evenwichtige ruimtelijke verdeling van immigranten over Rotterdam in vergelijking met Amsterdam als een kans, omdat de armere buurten niet zijn afgescheiden van het economische hart.

¹ Nederlandse versie: 'De Trek naar de Stad'

² bron: MCD

³ op 17 februari jl. ontmoette de MCD Saunders, in aanvulling op de lezing 'Attractive City' die hij op 16 februari verzorgde in het kader van de door de Vereniging Deltametropool georganiseerde lezingenserie 'the International Perspectives' (zie: http://www.deltametropool.nl/nl/tip6_attractive_city).

Relevantie voor de praktijk: bevorderen van zelfredzaamheid, ondernemerschap en onderwijs

De deelnemers discussieerden met elkaar over de vraag welke lessen het boek biedt voor de praktijk van stedelijke gebiedsontwikkeling en over welke gezichtspunten en verdiepende vragen het boek oplevert. Hoewel de in het boek beschreven wereldwijde cases (in omvang, ernst en fase) niet één op één naar de Nederlandse situatie zijn te vertalen, biedt het boek volgens de deelnemers ook lessen voor de Nederlandse praktijk van stedelijke gebiedsontwikkeling. Zie de succesvoorwaarden in het bovenstaande kader. Veel deelnemers zagen het als les dat hun focus meer moet liggen op een mens-benadering dan op een fysieke aanpak. Programma's moeten (zij het in kleine stappen) bijdragen aan zelfredzaamheid. Initiatieven moeten niet gericht moeten zijn op het 'opruimen' van de problemen, zonder aandacht voor de onderliggende oorzaken. Verder werd als belangrijk gezichtspunt genoemd dat het onwenselijk en ineffectief is om uit te gaan van de tijdigheid van de aanwezigheid van de immigranten.⁴

Een vraag die naar voren kwam: in hoeverre is het functioneren van een wijk als transitiewijk een probleem? Zoals Saunders stelt: de factoren die een stad tot *arrival city* maken, zijn ook de probleempunten. Als bewoners die economisch succesvol zijn wegtrekken (selectieve migratie), profiteert de wijk niet mee. In hoeverre kan en moet dit worden tegengegaan en is dit een taak voor de overheid? Een nauw aan de politiek verwante discussie. Verder klonk de conclusie 'we weten er te weinig van'. Deelnemers wezen op het belang om hun inzicht in het functioneren van netwerken te vergroten.

Rotterdam-Zuid als Arrival City: naar emancipatie

De discussie kreeg in plenaire vorm een vervolg, in een debat met gastspreker Marco Pastors, de kersverse directeur van het Nationaal Programma 'Rotterdam-Zuid Werkt'. Hij lichtte dit programma en kort toe, en gaf zijn reactie op het boek.

Ondanks grootschalige investeringen in het kader van de sociale vernieuwingsaanpak, is Rotterdam-Zuid nog niet goed genoeg op weg op sociaaleconomisch gebied, stelt Pastors. Deetman en Mans concludeerden in hun onderzoek naar Rotterdam-Zuid (2011) dat de omvang van de problematiek zodanig groot is, dat Rotterdam hier niet alleen voor kan en moet staan. Dit vormde de aanleiding voor het Nationaal Programma 'Rotterdam-Zuid Werkt'. Het dagelijks bestuur wordt gevormd door afgevaardigden van de zes deelnemende partijen (gemeente, corporatie, het rijk, de zorgsector, onderwijs en het bedrijfsleven). Volgens Pastors is deze horizontale samenwerking van partners de kracht van het programma, waarbij meer bereikt moet worden met minder middelen.

Het centrale doel van het Nationaal Programma is om de arbeidsparticipatie, het opleidingsniveau en de woningvoorraad van Zuid op een gemiddeld G4-niveau te krijgen: 'het geheel moet de delen met achterstand meetrekken in een opwaartse beweging'. Het betreft een zeer ambitieus programma, waar dan ook 20 jaar voor is uitgetrokken.

Pastors, die was gevraagd naar een reflectie op de betekenis van *Arrival City* voor Rotterdam-Zuid, toonde zich vooral kritisch op het boek. Hij vond hierin geen erkenning voor de ernst en omvang van de problematiek waar Rotterdam-Zuid als *arrival city* van 200.000 inwoners mee te kampen heeft. 'Op Zuid is sprake van een te grote concentratie van achterstand', stelde hij, en: 'wonen op Zuid is te vaak een negatieve keuze.'

Pastors vond de (eigen verantwoordelijkheid van de) ontvangende kant in het boek sterk onderbelicht; daar ligt volgens hem de sleutel tot succes, omdat anders slechts sprake is van een herverdeling binnen een gesloten systeem. De sociale voorzieningen van de verzorgingsstaat geven volgens hem te weinig prikkel voor arbeidsparticipatie, en er wordt teveel onterecht gebruik van gemaakt. Het verhogen van de arbeidsparticipatie is de crux: 'de nood is groot'. 'Het begint het bij structuur, een nuttige dagbesteding,' stelde hij. 'Die moet op elke plek in Rotterdam te vinden zijn.' Arbeidsmigratie is volgens Pastors een probleem voor de arbeidsparticipatie op Zuid, omdat dit zorgt voor verdringing: 'laag- en ongeschoold werk zou door

---

⁴ bron: MCD

mensen met een uitkering gedaan moeten worden. Het door laten gaan van de migratiestroom resulteert volgens hem dan ook in 'dweilen met kraan open.'

De sleutel tot het vergroten van de arbeidsparticipatie ligt volgens Pastors niet bij het vereenvoudigen van regelgeving om ondernemerschap (bijvoorbeeld het openen van een eigen winkel) te faciliteren, wat Saunders als één van de factoren benoemt. 'Wie kan zal ondanks de regeldruk zelf een winkeltje beginnen,' meent Pastors. Kansen voor de relatief jonge Rotterdamse bevolking ziet hij vooral in opleidingen met een goed arbeidsperspectief, met name in de techniek- en zorgsector. Onderwijs is één van de pijlers van het Nationaal Programma voor Zuid. Hierin ziet Pastors wél institutionele belemmeringen: scholen moeten wat hem betreft meer ruimte krijgen in de inzet van het budget per leerling, in plaats van dat dit door Den Haag bepaald wordt.

Een deelnemer reageerde dat de ontvangende kant in het boek juist aan de orde komt (bijvoorbeeld in de delen over São Paulo en Slotervaart): Saunders pleit immers voor economische integratie middels het stimuleren en faciliteren van ondernemerschap en excellent onderwijs in *arrival cities*. In het centrale belang dat ze toedichten aan arbeidsparticipatie, die begint bij goed onderwijs, leken Saunders en Pastors elkaar, ondanks verschillen van inzicht over het accepteren van wijken van aankomst, toch te vinden.

Rotterdam, 21 maart 2012

Zie ook:

- over het boek Arrival City:
http://www.mastercitydeveloper.nl/actueel/greatbooks/het_boek_arrival_city/
- informatie over het MCD Great Books Programma:
<http://www.mastercitydeveloper.nl/actueel/greatbooks/programma/>
- verslagen van de lezing Attractive City van Doug Saunders op 16 februari jl. als onderdeel van de lezingenreeks 'the International Perspectives' van de Vereniging Deltametropool:
http://www.deltametropool.nl/nl/tip6_attractive_city
- publicatie over het onderzoek van Saunders naar Antwerpen 2060
- publicatie *De staat van integratie - Rotterdam en Amsterdam* (maart 2012):
<http://www.jos.rotterdam.nl/smartsite.dws?id=3555>
- verslag NAI-symposium 'WIJKonomie Tarwewijk':
<http://www.gebiedsontwikkeling.nu/actualiteit/verslagen/probleemwijken-de-smalle-marges-van-de-architectuur/>